

SERIA DE AUTOR

**MARIO
VARGAS
LLOSA**

MARIO
VARGAS
LLOSA
SĂRBĂTOAREA
ȚAPULUI

Traducere din spaniolă și note de
MARIANA SIPOȘ

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Artprint

MARIO VARGAS LLOSA
LA FIESTA DEL CHIVO
Copyright © Mario Vargas Llosa, 2000
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2025,
pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VARGAS LLOSA, MARIO
Sărbătoarea Țapului / Mario Vargas Llosa;
trad. din spaniolă și note de Mariana Sipoș. –
București: Humanitas Fiction, 2025
ISBN 978-606-097-614-1
I. Sipoș, Mariana (trad.)
821.134.2

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021 / 408 83 50, fax 021 / 408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

Pentru Lourdes și José Israel Cuello
și pentru atâția alți prieteni dominicani.

„Poporul sărbătorește
Cu mare entuziasm
Pe treizeci mai
Sărbătoarea Țapului.“

Țapul a fost ucis
Merengue dominican

I

Urania. Părinții nu-i făcuseră vreo favoare; numele ei te ducea cu gândul la o planetă, la un mineral, la orice altceva, cu excepția femeii zvelte, cu trăsături fine, brunetă, cu ochii mari, întunecați, oarecum triști, pe care o vedea în oglindă. Urania! Ce idee. Din fericire, nimeni nu îi mai spunea așa, ci Uri, domnișoara Cabral, doamna Cabral sau doctor¹ Cabral. Din câte își amintea, de când părăsise Santo Domingo („Sau, mai bine-zis, din Ciudad Trujillo“, la plecarea ei încă nu i se redase capitalei vechiul nume), nici în orașul Adrian, nici la Boston, nici la Washington D.C., nici la New York, nimeni nu-i mai spusese vreodată Urania, cum i se spusese până atunci acasă și la Colegiul Santo Domingo, unde măicuțele – *las sisters* – și colegele ei pronunțau foarte corect numele ridicol pe care i-l dăduseră la naștere. Cui îi trecuse prin cap: lui, ei? Prea târziu să mai afli, fata mea; mama ta e în ceruri, și tatăl tău e un cadavru viu. Nu vei ști niciodată. Urania! Un nume la fel de absurd ca și ofensa adusă vechiului Santo Domingo de Guzmán când i se schimbă numele în Ciudad Trujillo. Oare să fi fost tot tatăl ei cel care avusese această idee?

Așteaptă să zărească marea prin fereastra camerei sale de la etajul nouă al hotelului Jaragua, și în sfârșit o poate vedea. Întunericul se risipește în câteva secunde și strălucirea albăstruie a orizontului, crescând rapid, deschide spectacolul pe care

1. În țările Americii Latine, „doctor“ se folosește ca un apelativ de politețe, fără nici o legătură cu titlul academic de doctor sau cu profesia de medic.

Îl aștepta de când s-a trezit la ora patru, în ciuda pastilei pe care o luase, trecând peste rezerva ei față de somnifere. Suprafața de un albastru închis a mării, cu tălăzuirea petelor de spumă, întâlnește cerul plumburiu pe linia îndepărtată a orizontului și, aici, la țărm, se sparge zgomotos în valuri agitate, lovindu-se de zidul falezei, cu promenada Malecón, pe care o zărește pe alocuri, printre palmierii și migdalii care o mărginesc. Pe atunci, hotelul Jaragua avea fațada spre Malecón. Acum privea spre mare doar cu o latură. Amintirea îi readuce imaginea unei fetițe de mână cu tatăl ei – în ziua aceea era? – intrând în restaurantul hotelului, pentru prânz, doar ei doi, singuri. Li s-a dat o masă lângă fereastră, iar prin jaluzele Uranita vedea grădina întinsă și piscina cu înotătorii sărind de la trambulină. O orchestră cânta *merengues* în El Patio Español, terasa interioară decorată cu *azulejos*¹ și ghivece cu garoafe. În ziua aceea să se fi întâmplat? „Nu“, spune cu voce tare. Hotelul Jaragua de atunci fusese demolat și înlocuit cu această clădire impunătoare de culoarea unei pantere roz, care o surprinsese atât de mult când sosise în Santo Domingo, în urmă cu trei zile.

Ai făcut bine că te-ai întors? Vei regreta, Urania. Să irosești o săptămână de concediu, tu, care niciodată nu ai avut timp suficient ca să cunoști atâtea orașe, regiuni, țări pe care ți-ar fi făcut plăcere să le vizitezi – lanțurile muntoase și lacurile din Alaska înzăpezită, de exemplu –, întorcându-te pe această insulă unde ai jurat să nu mai pui piciorul niciodată. Un simptom al declinului tău? Sentimentalism al vârstei? Curiozitate și nimic mai mult. Să-ți demonstrezi că te poți plimba pe străzile acestui oraș care nu mai este al tău, să străbați această țară străină, fără ca acest lucru să-ți provoace tristețe, nostalgie, ură, amărăciune, furie. Sau ai venit să te confrunți cu ruina care a ajuns tatăl tău? Să verifici ce impresie îți va face să-l vezi, după atâția ani. Un fior o străbate din cap până în picioare. Urania, Urania! Iată că da, după toți acești ani, descoperi că, dincolo de mintea încăpățânată, ordonată, impermeabilă la slăbiciuni, dincolo de țaria

1. Plăci de ceramică emailată, decorată cu motive colorate, de preferință în albastru.

de caracter pentru care ești admirată și invidiată, ai o inimioară bună, sfioasă, rănită, sentimentală. Începe să râdă. Ajunge cu prostiile, fată dragă.

Își pune pantofii de sport, pantalonii și bluza de trening și își strânge părul la spate. Bea un pahar cu apă rece și e pe punctul să dea drumul la televizor pentru a se uita la CNN, dar renunță. Rămâne lângă fereastră, privind marea, promenada Malecón de pe faleză, apoi, întorcând capul, pădurea de acoperișuri, turnuri, cupole, clopotnițe și vârfuri ale copacilor din oraș. Cât de mult s-a mărit! Când l-ai părăsit, în 1961, adăpostea trei sute de mii de suflete. Acum, mai mult de un milion. S-a umplut de cartiere, bulevarde, parcuri și hoteluri. Cu o zi în urmă, s-a simțit o străină străbătând într-un automobil închiriat elegantele condominii din cartierul rezidențial Bella Vista și imensul parc El Mirador, unde erau la fel de mulți *joggers* ca în Central Park. În copilăria ei, orașul se termina la hotelul Ambasador; începând de acolo erau ferme, câmpuri cu semănături. Country Clubul, unde tatăl ei o ducea duminica la piscină, era înconjurat de terenuri virane, nu de asfalt, case și stâlpi de iluminat ca acum.

Dar vechiul orașul colonial nu s-a modernizat, nici măcar Gazcue, cartierul ei. Și este foarte sigură că nici casa lor nu s-a schimbat aproape deloc. Este probabil la fel, cu grădinița ei, cu bătrânul copac mango și un *flamboyan*¹ cu flori roșii lângă terasa unde obișnuiau să mănânce în aer liber la sfârșitul săptămânii; acoperișul casei în două ape și micul balcon al dormitorului ei, unde ieșea să le aștepte pe verișoarele sale, Lucinda și Manolita, și în acel ultim an, 1961, ca să-l spioneze pe băiatul care trecea cu bicicleta, uitându-se la ea cu coada ochiului, fără să îndrăznească să-i vorbească. Va fi la fel și pe dinăuntru? Ceasul austriac care bătea ora exactă avea pe ecran o scenă de vânătoare și cifrele scrise cu caractere gotice. Tatăl tău o fi la fel? Nu. L-ai văzut îmbătrânind din ce în ce mai mult în fotografiile pe care, la fiecare câteva luni sau ani, ți le trimiteau mătușa Adelina sau

1. *Delonix regia* – arbore tropical originar din Madagascar, întâlnit în zonele tropicale și subtropicale, cunoscut și sub numele de copac-flacăra, arbore-de-foc sau arțar roșu.

alte rude îndepărtate care au continuat să-ți scrie, chiar dacă tu nu răspundeai niciodată la scrisorile lor.

Se lasă să cadă pe un fotoliu. Soarele dimineții săgetează centrul orașului; cupola Palatului Național și ocrul pal al zidurilor sale sclipesc slab sub cerul albastru. Hai, pleacă odată, în curând căldura va fi insuportabilă. Închide ochii, cuprinsă de o inerție nefirească la ea, obișnuită să fie mereu activă, să nu piardă timpul cu ceea ce, de când a pus din nou piciorul pe pământ dominican, o ocupa zi și noapte: să-și aducă aminte. „Fata asta a mea mereu învață, până și în somn repetă lecțiile.“ Așa spunea despre tine senatorul Agustín Cabral, ministrul Cabral, Cerebrito¹ Cabral, mândrindu-se în fața prietenilor cu fiica lui care lua toate premiile, eleva pe care măicuțele – *las sisters* – o dădeau de exemplu. Se lăuda oare și în fața Șefului cu succesele școlare ale Uranitei? „Mi-ar plăcea atât de mult să o cunoașteți, de când a intrat la Colegiul Santo Domingo a luat mereu premiul de excelență. Ar fi fericită să vă cunoască, să dea mâna cu dumneavoastră. Uranita se roagă în fiecare seară ca Dumnezeu să vă dea mereu sănătate de fier. Și, de asemenea, pentru doña Julia și doña Maria. Faceți-ne această onoare. Vă cere acest lucru, vă roagă, vă imploră cel mai fidel dintre câinii dumneavoastră. Nu se poate să mă refuzați: primiți-o, Excelență!“

Îl detești? Îl urăști? Încă? „Nu-l mai urăsc“, spune cu voce tare. Nu te-ai fi întors dacă ura ar fi continuat să te chinuie, rana să sângereze, decepția să te copleșească, să te otrăvească, la fel ca în tinerețe, când studiul, munca deveniseră un sistem îndârjit de apărare ca să nu-ți mai amintești. Atunci da, îl urai. Cu fiecare atom din ființa ta, cu toate gândurile și sentimentele de care erai în stare. I-ai dorit nenorociri, boli, accidente. Dumnezeu ți-a făcut pe plac, Urania. Diavolul, mai degrabă. Nu e suficient că accidentul vascular cerebral l-a distrus pe viață? O dulce răzbunare că de zece ani este în scaun cu rotile, incapabil să meargă, să vorbească, depinzând de o infirmieră ca să mănânce,

1. Diminutiv de la *cerebro* – „creier“. Sensul figurat cu care este folosit deseori este de „eminență cenușie“, „minte luminată“. Din motive stilistice, am optat pentru păstrarea denumirii în spaniolă.

să se culce, să se îmbrace, să se dezbrace, să-și taie unghiile, să se bărbierească, să-și facă nevoile? Te simți răzbunată? „Nu.“

Mai bea un pahar cu apă și iese. E șapte dimineața. La partea hotelului Jaragua o asaltează zgomotul, acea atmosferă deja familiară de voci, motoare, radiouri date la maximum, cu *merengues, salsas, danzones* și *boleros*, sau rock și rap, amestecându-se, agresându-se unele pe altele și agresând-o cu stridența lor. Haos animat, nevoia profundă a poporului care a fost și al tău, Urania, de a se distra de la orice îngrijorare, ca să nu se mai gândească și poate nici măcar să nu mai simtă ceva. Dar și o explozie de viață sălbatică, imună la valurile de modernizare. Persistă în dominicani ceva din acest comportament prerațional, magic: această preferință pentru zgomot. („Pentru zgomot, nu pentru muzică.“)

Nu-și mai amintește dacă, atunci când era mică și Santo Domingo se numea Ciudad Trujillo, era o asemenea agitație pe stradă. Poate că nu era; poate, cu treizeci și cinci de ani în urmă, orașul era mai tăcut, mai puțin frenetic, și de trei sau patru ori mai mic, provincial, izolat și letargic din cauza fricii și servilismului, cu sufletul paralizat de venerație și panică față de Șef, de Generalisim, de Binefăcător, de Părintele Noii Patrii, Excelența Sa, Doctor Rafael Leonidas Trujillo Molina. Astăzi, toate sunetele vieții, motoare de mașini, casete audio, discuri, radiouri, claxoane, lătrături, mormăituri, voci omenești parcă ar fi toate cu sonorul la maximum, manifestându-se la cel mai înalt nivel al capacității lor ca zgomot vocal, mecanic, digital sau animal (câinii latră mai tare și păsările ciripesc mai cu chef). Și când te gândești că New Yorkul are faima de a fi zgomotos! Niciodată, în cei zece ani petrecuți în Manhattan, auzul ei nu a înregistrat ceva care să semene cu această simfonie brutală, discordantă, care o copleșește de trei zile.

Soarele luminează coamele înalte ale palmierilor, trotuarele sparte ce par bombardate din cauza mulțimii gropilor și a grămezilor de gunoaie, pe care niște femei cu batic pe cap le strâng și le pun în niște saci neîncăpători. „Haitiene.“ Acum sunt tăcute, dar ieri șușoteau între ele în limba creolă¹. Ceva mai departe îi

1. Limba vorbită de descendenții coloniștilor spanioli, portughezi sau francezi din America Latină.

vede pe cei doi haitieni desculți și pe jumătate dezbrăcați, așezați pe niște cutii, lângă zecile de picturi în culori foarte vii, înșirate de-a lungul unui zid. Într-adevăr, orașul, și poate și țara, s-a umplut de haitieni. Atunci nu se întâmpla. Nu așa zicea senatorul Agustín Cabral? „Despre Șef se va putea spune orice. Istoria îi va recunoaște însă cel puțin meritul că a făcut o țară modernă și i-a pus la locul lor pe haitieni. În vremuri rele, măsuri grele.“ Șeful a găsit o țărișoară primitivă din cauza războaielor dintre căpeteniile locale – *los caudillos* –, o țară fără lege și ordine, sărăcită, care își pierdea identitatea, invadată de vecinii săi flămânzi și foarte violenți. Traversau râul Masacre și veneau să fure bunuri, animale, case, luau locurile de muncă ale muncitorilor noștri agricoli, perverteau religia noastră catolică cu vrăjitoriile lor diabolice, ne violau femeile, ne stricau cultura, limba și obiceiurile occidentale, hispanice, impunându-le pe ale lor, africane și barbare. Șeful a tăiat nodul gordian: „Destul!“ În vremuri rele, măsuri grele! Nu doar că justifica masacrarea haitienilor din anul 1937; o considera o realizare a regimului. Nu a salvat oare republica de la înjosirea ei, a doua oară în istorie, de către acest vecin rapace? Ce contează cinci, zece, douăzeci de mii de haitieni, dacă este în joc salvarea unui popor?

Merge repede, recunoscând vechile repere: Cazinoul Güibia, transformat în club, și centrul balnear având acum canalizarea infestată; curând va ajunge la intersecția dintre Malecón și bulevardul Máximo Gómez, itinerarul Șefului în plimbările lui de seară. De când medicii îi spusese că mersul pe jos e indicat pentru inimă, mergea de la Reședința Radhamés spre Máximo Gómez, făcând o escală acasă la doña Julia, Sublima Matroană, unde Uranita fusese odată să țină un discurs pe care aproape nu reușise să-l rostească, și cobora până la faleza George Washington, aici dădea colțul și continua până la obeliscul¹ care îl copia pe cel din Washington, în pas alert, înconjurat de miniștri, consi-

1. Obeliscul din capitala Republicii Dominicane, simbol al orașului, a fost construit pentru a celebra atât plata datoriei externe, cât și schimbarea numelui orașului Santo Domingo în Ciudad Trujillo. A fost inaugurat la 11 ianuarie 1937. Astăzi este pictat pe toate laturile.

lieri, generali, aghiotanți, asistenți, oameni de curte, toți la o respectuoasă distanță, cu privirea atentă și cu sufletul copleșit de speranță, pândind un gest care să le permită să se apropie de Șef, să-l asculte, să merite un schimb de replici, fie el și unul plin de acuze. Orice, doar să nu fie ținuți departe, în infernul celor neluați în seamă. „De câte ori ai fost printre ei la plimbare, papá? De câte ori ai meritat să-ți vorbească? Și de câte ori te-ai întors întristat pentru că nu te-a chemat, temându-te că nu ai să mai fii în cercul celor aleși, temându-te să nu fi căzut între cei blamabili. Ai trăit mereu îngrozit să nu se repete cu tine povestea lui Anselmo Paulino. Și s-a repetat, papá.“

Urania râde și un cuplu în bermude care vine din direcția opusă crede că zâmbetul le este adresat lor. „Bună dimineața.“ Dar nu pentru ei zâmbește, ci o distrează imaginea senatorului Agustín Cabral mergând la trap în fiecare seară pe acest Malecón, între servitori de lux, atent nu la briza plăcută, la mormurul mării, la acrobația pescărușilor, nici la stelele strălucitoare din Caraibe, ci la mâinile, ochii, mișcările Șefului, care poate îl va chema, preferându-l celorlalți. A ajuns la Banca Agricolă. Apoi urmează Reședința Ramfis, mai departe Ministerul pentru Relații Externe și hotelul Hispaniola¹. Și înapoi.

„Strada César Nicolás Penson, colț cu Galván“, își spune. Se va duce până acolo, sau se va întoarce la New York fără să arunce o privire casei sale? Vei intra și o vei întreba pe infirmieră unde se află invalidul și vei urca în dormitor și pe terasa unde e scos după-amiaza pentru siestă, acea terasă care devenea roșie datorită florilor de *flamboyán*. „Salut, papá. Ce faci, papá. Nu mă recunoști? Sunt Urania. Desigur, mă recunoști. Ultima oară aveam paisprezece ani, și acum am patruzeci și nouă. Sunt foarte mulți ani, papá. Nu aceasta era vârsta pe care o aveai când am plecat în SUA, spre orașul Adrian? Da, patruzeci și opt

1. Hispaniola este, după Cuba, cea de-a doua insulă, ca mărime, din Arhipelagul Antilelor. A fost descoperită, în 1492, de către Cristofor Columb, care i-a dat această denumire. La începutul secolului al XIX-lea teritoriul insulei a fost împărțit între două state independente: Haiti, o treime, la Vest, și două treimi, Republica Dominicană, la Est.

sau patruzeci și nouă. Un bărbat în puterea vârstei. Acum ai aproape optzeci și patru. Ești foarte bătrân, papá.“ Dacă o mai fi fost în stare să gândească, a avut mult timp în acești ani să facă un bilanț al lungii sale vieți. Te vei fi gândit la fiica ta ingrată, care în treizeci și cinci de ani nu ți-a răspuns la nici o scrisoare, nu ți-a trimis nici o fotografie, nici o felicitare de ziua ta, de Crăciun sau Anul Nou, nici măcar când ai avut accidentul vascular și toți, unchi și mătuși, veri și verișoare, credeau că vei muri, nu a venit și nu a întrebat de starea ta de sănătate. Ce fică rea, papá!

Căsuța din strada César Nicolás Penson, colț cu Galván, nu va mai fi primind vizitatori în vestibulul de la intrare, unde se afla mereu o icoană a Fecioarei din Altagracia, cu acea inscripție ostentativă pe placa de bronz: „În această casă, Trujillo este Șeful.“ Sau ai păstrat-o, ca dovadă de loialitate? O vei fi aruncat în mare ca mii de dominicani care o cumpăraseră și o agățaseră în locul cel mai vizibil din casă, pentru ca nimeni să nu se îndoiască de fidelitatea lor față de Șef, și care, când vraja s-a risipit, au vrut să șteargă urmele, rușinându-se de ceea ce reprezenta ea: lașitatea lor. Facem prinsoare că și tu ai vrut să scapi de ea, papá?

A ajuns la hotelul Hispaniola. Transpiră, inima îi bate cu putere. Pe bulevardul George Washington se scurge un râu dublu de mașini, camionete și camioane și i se pare că toți au radiourile aprinse și că zgomotul îi va sparge timpanele. Uneori, un cap masculin se ivește dintr-un vehicul, și pentru o clipă privirea ei se întâlnește cu cea a unui bărbat care îi analizează sânii, picioarele sau fundul. Și ce priviri! Așteaptă să găsească un spațiu liber printre mașini care să-i permită să traverseze și își spune încă o dată, la fel ca ieri, ca alaltăieri, că se află pe pământ dominican. În New York, nimeni nu se mai uită la femei cu această nerușinare. Măsurând-o, cântărind-o, calculând cât de apetisanți îi sunt sânii, cât de apetisante coapsele, cât de mult păr are pe pubis și curba exactă a feselor ei. Închide ochii, pradă unei ușoare senzații de greață. În New York, nici măcar latinii, dominicanii, columbieni sau guatemalezii nu mai privesc așa. Au învățat să se abțină, înțelegând că nu ar trebui să privească femeile așa cum privesc câinii cățelele, caii iepele și porcii scroafele.